

BENDRUOMENIŠKUMO JAUSMO SKATINIMO MODELIS VYKDANT MOKYMĄ NUOTOLINIU BŪDU

Laurynas Česūnas

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija

Anotacija. Straipsnyje nagrinėjami nuotolinio mokymo ir bendruomeniškumo jausmo skatinimo aspektai. Atkreipiamas dėmesys, kad Lietuvoje įvedus karantiną dėl COVID-19, ugdymo įstaigos (universitetai, mokyklos) pradėjo ugdymą organizuoti nuotoliniu būdu. Pedagogai susidūrė su informacinių komunikacijos technologijų (IKT) kompetencijų stygiumi ir kitais didaktikos (metodikos) taikymo iššūkiais. Publikacijose apžvelgiamas technologinis pedagogikos žinių (Technological Pedagogical Content Knowledge–Web, TPCK-W) modelis. Norint sėkmingai vykdyti ugdymą nuotoliniu būdu, pedagogui reikia didaktikos žinių, orientuotų į žiniatinklio (interneto) naudojimą (Web–Pedagogical Knowledge), dalyko metodinių žinių, susijusių su šiuo žiniatinkliu, taip pat jo mokomojo dalyko turinio pritaikymo prie žiniatinklio (interneto) žinių ir kompetencijų. Ugdymo turinio kūrėjams dėstytojams ir instruktoriams pateikiamas bendruomeniškumo jausmo skatinimo modelis, kuris sudaro sąlygas gerinti rezultatus, kelti studentų pasitenkinimą studijomis ir mažinti jų atkričio (angl. dropout) galimybę.

Reikšminiai žodžiai: bendruomeniškumo jausmas, nuotolinis mokymas, didaktika, informacinės technologijos.

Įvadas

Publikacijos tema yra aktuali ir svarbi organizuojant ne tik nuotolinį mokymą, bet ir mokymą tradiciniu – kontaktiniu – būdu. Tačiau dėl valstybės lygio ekstremalios situacijos operacijų vadovo, sveikatos apsaugos ministro Aurelijaus Verygos 2020 m. kovo 13 d. sprendimo Nr. V-357 „Dėl COVID-19 ligos (koronaviruso) valdymo priemonių“ 2 punkto aktualiausia tapo nuotolinio mokymo veikla. Ugdymo įstaigos buvo įpareigosios ruošti ugdymo procesą vykdyti nuotoliniu būdu, suteikiant joms dvi savaites tam pasirengti (nuo kovo 16 iki kovo 27 d.). Ne išimtis ir Lietuvos karo akademija. Naujos aplinkybės suponuoja, kad ugdymo procesas keisis iš esmės, instruktoriai, dėstytojai, pedagogai turės prisitaikyti prie nuotolinio mokymo(-si) būdo, kad sudarytų sąlygas kariams išlaikyti pasiektus rezultatus (pažangą) ar net juos gerinti. Tikėtina, kad ugdymo perėjimas prie nuotolinio mokymo arba mišraus modelio, kai bus derinamas kontaktinis ir nuotolinis ugdymas, ilgalaikėje perspektyvoje sudarys palankias sąlygas Lietuvos karo

akademijos personalo, kariūnų ir (ar) kursų klausytojų (nebūtinai kariūnų, bet ir kitų karių, toliau – kariūnai arba studentai) kompiuterinio raštingumo kompetencijų tobulėjimui.

Instruktoriai, dėstytojai, organizuodami ugdymo procesą, siekia, kad kariūnai pasiektų mokymo tikslus, siekinius taip, kaip jie tai daro kontaktiniu būdu auditorijose, klasėse ar lauke. Perkėlus ugdymo procesą į nuotolinę erdvę (vykdant ugdymą nuotoliniu būdu), būtina permąstyti ir taikyti kitas ugdymo metodikas, pedagogų vaidmuo taip pat turi kisti (Desai, Hart & Richards, 2009; Ignatova ir Kubilinskiene, 2018; Mishra & Koehler, 2008; Shulman, 2019). Mokymo paradigma turi būti keičiama į mokymosi paradigmą, užduotys turi būti pergaltos, perdarytos taip, kad atitiktų paradigmų pokytį. Ugdymo turinio kūrėjai neturi pamiršti, kad išmokimas įvyksta tik dėstytojui, instruktoriui ir kariūnui bendradarbiaujant. Taip pat svarbu nepamiršti horizontaliųjų ryšių tarp besimokančiųjų (Boling, Hough, Krinsky, Saleem & Stevens, 2012). Sėkmingiems mokymo rezultatams turi įtakos įvairūs aspektai, pavyzdžiui, noras mokytis (motyvacija), įtraukimas į praktinę veiklą, žinių praktinis pritaikymas, grįžtamasis ryšys, refleksijos, partnerystė (Race, 2015; Sadler, 2013). Todėl, vykdant mokymą nuotoliniu būdu, pedagogui – turinio kūrėjui – atsiranda daugiau raiškos galimybių, nes nuotolinis mokymas leidžia panaudoti papildomas didaktines (metodines) kompetencijas (Aldama, 2018; Boling et al., 2012; Bower & Hardy, 2004; Brevik, Gudmundsdottir, Lund & Strømme, 2019; Koehler, Mishra & Cain, 2013; Mishra & Koehler, 2008).

Dėstytojams ir instruktoriams labai svarbu pasiekti, kad kariūnai, mokydami nuotoliniu būdu, jaustų bendruomeniškumo jausmą (angl. *sense of community*).

Staiga uždraudus paskaitas, pratybas auditorijose, įvedus karantiną, reikėjo sukurti tokį mokymo procesą, kuris suteiktų patirčių, labai artimų toms, kurios buvo įgytos prieš karantiną. Bendruomeniškumo jausmas, vykdant nuotolinį mokymą, sudaro prielaidas išlaikyti besimokančiųjų motyvaciją, juos įtraukti į mokymosi procesą, pagerinti mokymosi rezultatus, pajusti pasitenkinimą mokymusi (Anderson, Craner, Eddy, Misanchuk, Smith, 2001; Kuo, Walker, Belland & Schroder, 2013; Trespalacios ir Perkins, 2016). Mokslininkų atlikti tyrimai atskleidė, kad bendruomeniškumo jausmą skatinantys didaktiniai (metodiniai aspektai) yra šie: pradinio ryšio užmezgimo skatinimas, prisistatymai, grupiniai projektai (darbas grupėmis), visos klasės diskusijos internete ir keitimasis ištekliais, informacija, tarpusavio bendradarbiavimas, įvairių komunikacijos būdų pateikimas, grupės sąveikos ir dalyvavimo stebėjimas ir skatinimas, socialiai sukonstruota priklausomybė vienas nuo kito (socialiai sukonstruota prasmė), padrašinimas ir pagalba (Haythornthwaite, Kazmer, Robins & Shoemaker, 2000; Shackelford & Maxwell, 2012).

Pedagoginė idėja, inovacija – vykdant nuotolinį mokymą, integruoti didaktinius (metodinius) aspektus, orientuotus į bendruomeniškumo jausmo skatinimą.

Tyrimo problema – kokius didaktinius (metodinius) aspektus dėstytojas, instruktorius, pedagogas turi integruoti į nuotolinį mokymą, kad sudarytų sąlygas

atsirasti kariūnų bendruomeniškumo jausmui?

Tyrimo tikslas – sukurti bendruomeniškumo jausmą skatinantį modelį.

Tyrimo objektas – bendruomeniškumo jausmo (angl. *sense of community*) skatinimas.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išskirti pedagogams kylančius iššūkius, vykdant mokymą nuotoliniu būdu.

2. Apibrėžti bendruomeniškumo jausmo atsiradimo aspektus.

3. Parengti bendruomeniškumo skatinimo modelį.

Tyrimo metodai: teorinė mokslinės literatūros analizė, dokumentų turinio analizė, lyginamoji analizė.

Karantinas yra katalizatorius, kuris sudaro prielaidas transformuoti švietimo sistemą iš tradicinės ugdymo paradigmos į naująją ugdymo paradigmą (ji dar neapibrėžta, neįvardinta). Tai šuolis iš industrializacijos epochos į XXI amžių. Lietuvos visuomenės, politikų siekis mokytojo profesiją padaryti prestižinę, nesudarant tam pamato ir neturint aiškaus, racionalaus, apčiuopiamo, pamatuojamo pagrindimo, yra tik kognityvinė diversija, kuri gal ir tinkama masėms, bet gali prajuokinti mąstančius, laisvus šiuolaikinius pedagogus (ŠMM, 2018; Žibėnienė ir Barkauskaitė, 2014). Ugdymo turinį staiga perkėlus į internetą, atsirado galimybė tobulėti informacinių technologijų srityje. Tačiau šis procesas tapo labai sudėtingai įvykdomas mokymo įstaigoms dėl skuboto pasiruošimo. Juk niekas nelaukė tokių veiksmų ir nebuvo tam pasirėngęs. Universitetų (ir kitų mokymo įstaigų) vadovybė, pedagogai susidūrė su jiems nauja realybe – nuotoliniu būdu vykdomu mokymu.

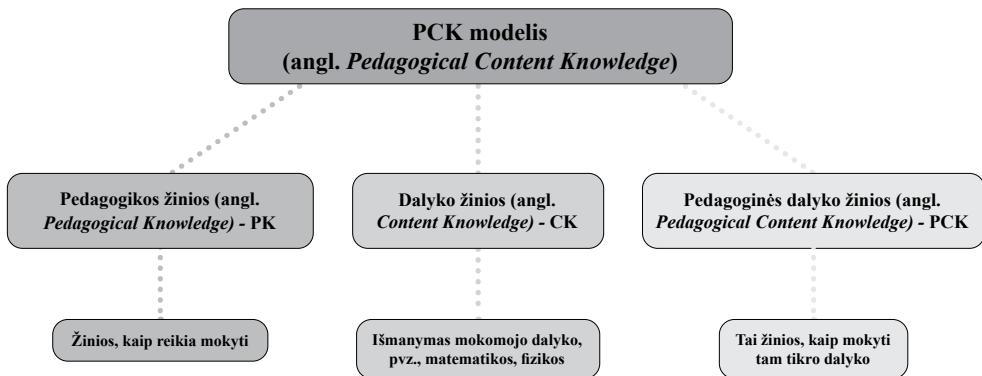
Šio skirsnio tikslas nėra atskleisti holistinį požiūrį į visus pedagogus užklupusius iššūkius. Pasirinktas vienas aspektas – nuotolinis mokymas, arba tai, ką pedagogas – nuotolinio mokymo kūrėjas – turėtų apie jį žinoti. Kaip teigia Kondratavičienė (2019), „nuotoliniame mokyme tiek mokomosios medžiagos įsisavinimas, tiek bendravimas tarp dėstytojo ir studento vyksta naudojant informacines ir komunikacines technologijas sinchroniniu, asinchroniniu ar mišriu būdu: radijas, televizija, vaizdo, garso konferencijos, mokymasis naudojant kompiuterį, mobilius įrenginius ar internetą“, tad sąvoka „nuotolinis mokymas“ apima technologijas, žiniatinklius ar internetą. Galimi įvairūs nuotolinio mokymo organizavimo būdai (Moore & Kearsley, 2012). Kitas labai svarbus aspektas, kurį turi suprasti pedagogai, kiti švietimo sistemos organizatoriai ir dalyviai, kad žinios yra kuriamos ir kaupiamos „nuolat klausinėjant, samprotaujant, argumentuojant, reflektuojant nuotoliniu būdu dalyvaujant diskusijų forumuose, socialiniuose tinkluose, apklausose, vaizdo ir garso konferencijose, pildant refleksijos žurnalus, kuriant *wiki* ir kuriant skaitmeninį turinį naudojantis Web technologijomis“ (Kondratavičienė, 2019, p. 122–123). Pedagogų rengimas, mokymas perteikti mokomojo dalyko turinį taikant žiniatinklį (internetą) yra labai svarbus aspektas tiek pradedančiam, tiek labiau patyrusiam pedagogui. Universitetų (kitų mokymo įstaigų) vadovybė turi suvokti to svarbą ir reikalauti informacinių komunikacijos technologijų (IKT) kompetencijų iš į mokymo įstaigas

ateinančių pedagogų, o atsižvelgdama į realų šių kompetencijų trūkumą svarstyti, kaip suteikti šių kompetencijų jau dirbantiems mokytojams. Taivano mokslininkų atlikti tyrimai nustatė neigiamą koreliaciją tarp pedagogo amžiaus, jo darbo stažo (ilgalaikio) ir gebėjimų naudoti naujas (pažangias) technologijas (Lee & Tsai, 2010). Mokslininkų nustatyta neigiama koreliacija leidžia parinkti rengimo prioritetus, kuriuose atsispindėtų, kad ilgiausiai dirbantiems, didelį darbo stažą turintiems ir brandaus amžiaus pedagogams turėtų būti skiriama daugiau dėmesio ar išteklių. Rengiant pedagogus mokymo procese taikyti žiniatinklį, reikėtų atsižvelgti į patyrusių pedagogų turimą patirtį ir jaunųjų pedagogų imlumą technologijoms. Jie gali vienas iš kito mokytis dirbdami grupėmis, poromis, darydami bendrus projektus (Zhang, Liu & Cai, 2019). Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijoje dėstytojai ir instruktoriai yra skatinami naudotis nuotolinio mokymo platformomis, pvz., „Moodle“, „Zoom“, „Teams“. Yra paskirtas atsakingas asmuo, kuris konsultuoja, padeda. Karantino paskelbimas atkreipė visų dėmesį ir iš naujo leido pažvelgti į informacinių technologijų taikymą mokant. Ir tai įgauna vis didesnę prioritetą.

Paradoksalu tai, kad mokymo institucijų vadovybė ir pedagogai, nustatę technologijų diegimo poreikį ugdymo įstaigoje, netaiko mokslinio požiūrio siekdami išspręsti problemą (-as). Pokyčiai dažniausiai yra diegiami entuziastų, daug negalvojančių ir taikant tam tikras preferencijas be aiškaus pagrindimo (Brevik, Gudmundsdottir, Lund & Strømme, 2019). Nagrinėdami Pietų Korėjos kokybiško nuotolinio mokymo proveržį, tyrėjai nustatė dvi pagrindines jo priežastis: tai visą šalį apimančios telekomunikacijų verslo vystymo ir vyriausybės švietimo strategijos (Lee, Yoon & Lee, 2009). Telekomunikacijų verslo plėtros priežastimi laikomas greitas internetas, kuris yra pasiekiamas kiekviename šalies kampelyje. 2017 m. duomenimis, Lietuvoje 75 proc. namų ūkių naudojami internetu („Inf. technol. naudojimas namų ūkiuose“, 2017). 2020 m. statistikos rasti nepavyko. Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d., apie šalies orientavimąsi į technologijas, nuotolinį mokymą arba kitas naujoves, leidžiančias daryti išvadą, kad planuojamas proveržis technologijų naudojimo srityje, neužsiminta. Galima nebent išskirti nuostatą, kad pedagogai turi būti motyvuojami, suteikiant jiems galimybę tobulinti kvalifikaciją, didinant šiuolaikinių technologijų išmanymą. Tai, kad šiuolaikinių technologijų mokymas pozicionuojamas tik kaip motyvacinė priemonė, slopina pedagogų nusiteikimą tobulėti šioje srityje. Dėl nuolat modernėjančio mokymo proceso minėtas mokymas turėtų būti viena pagrindinių pedagogų rengimo kompetencijų. Pagal aktualumą ir svarbą informacinių technologijų išmanymą netgi galima lyginti su gebėjimu rašyti arba kalbėti prieš auditoriją. Juk nelabai įsivaizduojame pedagogo, kuris negeba bendrauti žodžiu ar raštu.

Pradėjus organizuoti mokymą nuotoliniu būdu, išryškėjo klasikinės mokymo paradigmos disfunkcija: pedagogui jau nebepatogu valdyti pamokos situaciją tradiciniu būdu, tiesiogiai dalyvaujant. Jis turi mokymą keisti į mokymąsi. Pedagogams staiga atsirado poreikis ne tik išmanyti savo mokomąjį dalyką, taikyti didaktiką (mo-

komojo dalyko metodiką), bet ir turėti informacinių technologijų kompetencijų. Daugiau nei prieš dešimtmetį pasirodė teorinė technologinė pedagogo rengimo sistema, angliškai apibrėžiama akronimu TPACK (angl. *Technological Pedagogical Content Knowledge*) (Mishra & Koehler, 2008). Šios sistemos pradžia – Shulmano (1986) sukurtas PCK modelis (angl. *Pedagogical Content Knowledge*), kurį sudaro trys komponentai: pedagogikos žinios (angl. *Pedagogical Knowledge – CK*) – žinios, kaip reikia mokyti; dalyko žinios (angl. *Content Knowledge – CK*) – mokojo dalyko išmanymas, pvz., matematikos, fizikos žinios, ir pedagogikos dalyko žinios (angl. *Pedagogical Content Knowledge – PCK*) – žinios, kaip mokyti tam tikro dalyko.

1 pav. PCK modelis (sudaryta autoriaus pagal Shulmaną (1986))

Tik vėliau, remiantis Mishra ir Koehleriu (2008), PCK modelis buvo patobulintas pridendant „T“ raidę, kuri išskyrė technologinį mokytojo parengimo aspektą (vaizdo, kompiuterio naudojimas). O „TPCK buvo išplėstas iš PCK ir naudojamas iliustruoti idėjoms, kaip mokytojai galėtų integruoti technologijas į savo mokymo procesą“ (Lee, Tsai, 2010). Lee ir Tsai (2010) teigimu, mokymas naudojant žiniatinklį (angl. *Web*) labai skiriasi nuo tradicinio mokymo ir reikalauja jau kitų kompetencijų, ne tik technologijų integravimo į mokymą. Tiriant mokytojų gebėjimus ir konceptualizuojant tyrimo modelį prie TPCK modelio buvo pridėta žiniatinklio (interneto) dimensija, o pats modelis evoliucionavo ir tapo apibrėžiamas kaip TPCK-W (angl. *Technological Pedagogical Content Knowledge-Web*).

Apibendrinant galima teigti, kad Lee ir Tsai (2010) TPCK-W modelis leidžia daryti išvadas, jog, atsiradus poreikiui staiga pradėti organizuoti mokymą nuotoliniu būdu, pedagogai susidūrė su nauja realybe ir galėjo pamatyti savo žinių spragas (angl. *knowledge gaps*). Spragos buvo akivaizdžios, kai mokymo turinį reikėjo adaptuoti, pritaikyti nuotoliniam mokymui, tinkamai naudoti internetinius įrankius (angl. *web tools*) ir visai kitaip, nei buvo įprasta, organizuoti mokymo procesą. Aiškinant patį modelį, tikslinga pažymėti, kad, vadovaujantis TPCK-W, pedagogui reikia didaktikos žinių, orientuotų į žiniatinklio (interneto) naudojimą (*Web-Pedagogical Knowledge*), dalyko metodinių žinių, susijusių su žiniatinkliu (*Web-Pedagogical*

Knowledge), ir paties dalyko turinio pritaikymo prie žiniatinklio (internetu) (*Web-Content Knowledge*) žinių ir kompetencijų. Šios publikacijos objektas yra bendruomeniškumo jausmas, tad, remiantis loginiu mąstymu ir TPCK-W pedagogų vertinimo, rengimo konstruktu, galima teigti, kad tai yra didaktikos mokslo objektas, nes bendruomeniškumas nėra susijęs su mokomojo dalyko turiniu. Tai nesusiję nė su konkrečia dalyko metodika. Bendruomeniškumas gali ir turi atsirasti tiek vykdant mokymą tradiciniu būdu (auditorijoje, klasėje, lauke), tiek nuotolinio mokymo metu. Būtent bendruomeniškumo jausmo skatinimas tam tikrais veiksmais, vykdant nuotolinį mokymą, buvo svarbiausias publikacijos autoriui. Remiantis Lee ir Tsai (2010), daroma išvada, kad, siekdami suprasti bendruomeniškumo jausmo skatinimo nuotolinio mokymo metu veiksnius, turime nagrinėti didaktinio žinių pritaikymo žiniatinklyje (*Web-Pedagogical Knowledge*) galimybes.

Bendruomeniškumo jausmas atsiranda tada, kai nariai priklauso vienas nuo kito ir yra svarbūs vienas kitam ir grupei (McMillan & Chavis, 1986). Kaip savo straipsnyje teigia McMillan ir Chavis (1986), Glynnas (1981), sudarinėjant klausimyną, skirtą bendruomeniškumo jausmui identifikuoti, nustatė 202 žmogaus elgesio veiksnius, kurie tiesiogiai ar netiesiogiai galėjo daryti įtaką bendruomeniškumo jausmo sukūrimui. Trys pagrindiniai veiksniai, darantys įtaką bendruomeniškumo jausmo atsiradimui, – tai laikas, praleistas bendruomenėje (grupėje), pasitenkinimas bendruomene ir gebėjimas įvardyti narius vardais (artimi santykiai) (McMillan & Chavis, 1986). Bendruomeniškumo jausmo sąvoka, kaip teigia McMillan ir Chavis (1986) straipsnyje, buvo apibrėžta McMillan (1976) taip: „Bendruomeniškumo jausmas yra jausmas, kad nariai priklauso grupei, jausmas, kad nariai yra svarbūs vienas kitam ir grupei, ir bendras tikėjimas, kad narių poreikiai bus patenkinti jiems išsipareigojant būti kartu.“ Rovai (2002) išplėtė bendruomeniškumo jausmo apibrėžimą pridėdamas, kad besimokantys supranta, jog turi išsipareigojimų vienas kitam ir mokymo institucijai, taip pat bendrų lūkesčių ir jų poreikiai bus patenkinti. Bendruomeniškumo jausmo sąvoką autorius siūlo aiškinti tokiu būdu, kad ji atitiktų McMillan (1976) ir Rovai (2002) mintis. Taigi bendruomeniškumo jausmas – tai jausmas, kuris kyla individui grupėje siekiant bendro tikslo (-ų). Individas jaučia, kad grupės nariai priklauso tai pačiai grupei, ir yra tikėjimas, kad kiekvienas individas prisideda prie grupės bendro tikslo (rezultato), kiekvieno grupės nario lūkesčiai yra žinomi ir daroma viskas, kad tie lūkesčiai būtų pateisinti.

Kaip teigia Harasim (2017), pagrindinės trys XX a. mokymo teorijos (biheviorizmas, kognityvizmas ir konstruktyvizmas) padėjo pagrindą XXI a. bendravimo internete mokymo teorijai (angl. *Online Collaborative Learning Theory*). Galima teigti, kad pagrindinė iš visų trijų teorijų yra konstruktyvizmas, nes Fu ir Hwang (2018), atlikę šaltinių analizę, padarė išvadą, jog daugelis mokslininkų rekomenduoja remtis konstruktyvistine mokymo teorija vykdant nuotolinį mokymą. Rekomendacijos tikslas – naudojantis konstruktyvistine mokymo teorija pasiekti, kad mokymo(-si) dalyviai būtų įgalinti bendradarbiauti tarpusavyje. Pagal aptartą teoriją, studentai turi būti aktyviai įtraukti į žinių konstravimą, skatinant bendradarbiauti

tarpusavyje, su pedagogu ir (ar) aplinka (Harasim, 2017). Nagrinėjant bendruomeniškumo jausmo atsiradimą nuotolinio mokymo metu, svarbu suprasti, kad egzistuoja trijų tipų interakcijos: studentas – pedagogas, studentas – mokymosi medžiaga / turinys, studentas – studentas (Luo, Zhang & Qi, 2017). Lyginant Harasim (2017) ir Luo et al. (2017) supratimą apie interakcijų kryptis, lieka diskutuoti tik turinio ir aplinkos aspektai. Harasim (2017) teigimu, turinys ir aplinka yra du skirtingi aspektai, o kitų minėtų autorių požiūriu, jie gali būti traktuojami kaip vienas. Atsižvelgiant į tai, kad modelis buvo taikomas karantino sąlygomis ir aplinkos veiksniai taip, kaip jie suprantami (tiesiogiai), negalėjo būti keičiami ar pasirenkami, aplinka bus tapatinama su mokymo(-si) turiniu. Nuo pedagogo profesionalumo ir gebėjimo tinkamai pateikti mokymo turinį, sukurti sąlygas ir galimybes įvairioms interakcijoms priklauso bendruomeniškumo jausmo atsiradimas ir pasiekti rezultatai (laimėjimai).

Organizuojant mokymą nuotoliniu būdu, pedagogui sunku pasiekti, kad atsirastų bendruomeniškumo jausmas. Taip yra todėl, kad bendruomeniškumo jausmo atsiradimui daro įtaką įvairūs trukdžiai. Pirmoje dalyje jau buvo aptartas pedagogo vaidmuo konstruojant, įgyvendinant mokymą. Padaryta išvada, kad būtent pedagogas ir jo pasirengimo dirbti nuotoliniu būdu sistema arba jos nebuvimas daro vieną didžiausių įtakų bendruomeniškumo jausmui. Sprendžiant pedagogų pasirengimo mokyti nuotoliniu būdu problemą, galima komandinio darbo, pasidalijant patirtimis, galimybė. Patyrę pedagogai, dirbantys jau ne vieną dešimtmetį, turi puikių didaktinių ir dalykinių kompetencijų, bet jiems trūksta kompiuterinio raštingumo įgūdžių, o jauni pedagogai yra labiau imlūs technologijoms. Pastarieji greitai mokosi, tad naudingiausia juos sutelkti bendram darbui (Lee & Tsai, 2010). Pedagogams, neturintiems nuotolinio mokymo patirties, gali atrodyti, kad mokymo nuotoliniu būdu organizavimas yra toks pats kaip tradiciniu, kontaktiniu būdu. Tačiau tai neatitinka realybės. Pedagogai pastebi daug ugdymo procesui reikšmingų dalykų, nes studentai tiesiogiai komunikuoja žodžiu arba naudodami kūno kalbą, todėl ir pedagogų inicijuotos besimokančiųjų elgesio korekcijos dažnai būna savalaikės. Vykdydamas mokymą nuotoliniu būdu, pedagogas yra eliminuojamas iš SVSV – stebėti, vertinti, spręsti, veikti – ciklo (angl. *ODDA loop: Observe, Orient, Decide, Act*) (Česūnas, 2015), kur išnaudodamas visus savo gebėjimus susirinkti informaciją (stebėdamas, klausydamas ir lytėdamas) apie besimokančiuosius, vėliau vertina, daro sprendimą ir jį įgyvendina. Dirbdamas nuotoliniu būdu, pedagogas negali apsidairyti klasėje ir stebėti, ar visi studentai dalyvauja, nenuobodžiauja, atlieka užduotis. Studentai komunikuoja tik kompiuteriais, todėl jiems dažnai trūksta socialinio bendravimo. Šie veiksniai gali sukelti socialinę izoliaciją, kuri skatina įkyrų elgesį, motyvacijos tęsti mokymo procesą praradimą (Anderson, Craner, Eddy, Misanchuk & Smith, 2001).

Bendruomeniškumo jausmui sukurti (sukelti) nuotolinio mokymo metu trukdis gali būti technologijų eliminavimo ar vengimo diskursas „šiuolaikinėse“ ugdymo įstaigose. Susidariusi padėtis vaizdžiai perteikiama iliustruojant ją visiems žinoma situacija: mokyklose ir net universitetuose per pamokas, paskaitas vis dar draudžiama naudoti telefonus, kompiuterius, o tai sukuria barjerus efektyviai juos

naudoti mokymui. Apibendrinat galima teigti, kad bendruomeniškumo jausmo sukūrimas vykdant nuotolinį mokymą yra nelengva užduotis. Taip yra dėl daugybės veiksnių, iš kurių pagrindiniai yra šie: izoliacija, technologijų vengimas, pedagogų kompetencijų stoka.

Bendruomeniškumo jausmo atsiradimui skatinti gali būti naudojamos įvairios strategijos (veiklos, sukuriamos pastangos), kurios yra pritaikomos tam tikroms situacijoms. Tik eksperimentuojant su ta pačia grupe galima būtų pasirinkti efektyviausiai veikiančias strategijas. Anderson, Craner, Eddy, Misanchuk ir Smith (2001), atlikę mokslininkų darbų analizę, straipsnyje pateikė keletą taikytinų strategijų, kurios skatina bendruomeniškumo jausmo atsiradimą: kontaktinės interakcijos (veiklos „ledams pralaužti“), bendravimo etiketo taisyklių sukūrimas ar paskelbimas, mokymosi kliūčių pašalinimas, socialinių ryšių grupėse užmezgimas, mažų pergalių planavimas (lengva mokymosi pradžia), rekomenduojama mokymo pradžioje taikyti tik formuojamąjį vertinimą, pedagogas turi suteikti grįžtamąjį ryšį individualiai ar grupei, rodyti dėmesį, susidomėjimą mokymu nerodantiems, nepažangiems studentams, diskusijose, projektuose skatinamas skirti studentams skirtingus vaidmenis, daryti rezultatų apibendrinimus ir rodyti juos kitoms grupėms.

Apibendrinęs atliktus bendruomeniškumo tyrimus ir akademinis straipsnius, Rovai (2002) teigia, kad bendruomeniškumą sudaro penki veiksniai: narių tarpusavio ryšys, sanglauda (angl. *cohesion*), tarpusavio dvasia (angl. *spirit*), pasitikėjimas ir tarpusavio priklausomybė. Sudarius bendruomeniškumo tyrimo skalę, kuri matuoja bendruomeniškumą, buvo išskirti du pagrindiniai bendruomeniškumui įtaką darantys veiksniai: tarpusavio ryšys ir mokymasis (Rovai, 2002). Trespalacios ir Perkins (2016), remdamiesi įvairiais moksliniais šaltiniais, parengė rekomendacijas, kaip gali būti skatinamas bendruomeniškumas (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Rekomendacijos, kaip skatinti bendruomeniškumo jausmą (sudaryta Trespalacios ir Perkins (2016))

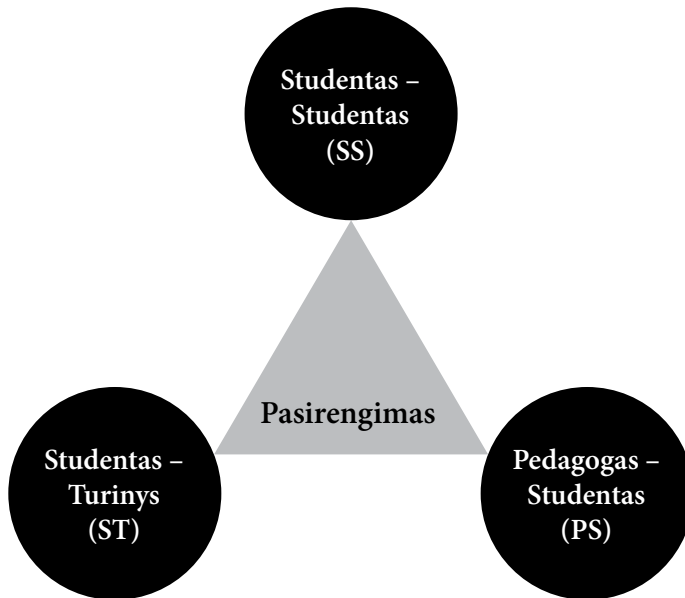
Autorius	Rekomendacija
Berry (2017)	Sukurkite šiltą ir svetingą toną, naudokite technologijas, kad teiktumėte palaikomąjį grįžtamąjį ryšį ir sudomintumėte visus studentus, ir sukurkite personalizuotą mokymosi patirtį.
Haythornthwaite, Kazmer, Robins, and Shoemaker (2000)	Skatinti pradinį ryšį, stebėti ir palaikyti nuolatinę sąveiką ir dalyvavimą, teikti daugialypes komunikacijos priemones, kad būtų palaikomas poreikis įsitraukti į darbą ir socialinę sąveiką tiek viešai, tiek privačiai.
Palloff and Pratt (2007)	Sąveika / bendravimas, socialinis buvimas, suderintos gairės, efektyvus kursų planavimas ir mokymasis bendradarbiaujant / keičiantis.
Rovai (2002b)	Transakcijų atstumas, socialinis buvimas, socialinė lygybė, mažų grupių veikla, grupės supaprastinimas, mokymo stilius ir mokymosi etapas, bendruomenės dydis.
Shackelford and Maxwell (2012b)	Instruktorių modeliavimas, palaikymas ir padaršinimas, palengvinantis diskusijas, įvairius bendravimo būdus ir būtiną dalyvavimą.
Swan et al. (2000)	Nuoseklumas kuriant kursą, bendravimas su kursų dėstytojais ir aktyvi diskusija.

Stephensonas (2019), atlikęs dvidešimt devynių mokslinių tyrimų, susijusių su bendruomeniškumo skatinimu nuotolinio mokymo metu, metaanalizę, generalizavo pagrindinius veiksnius, kurie dažniausiai minimi akademinėje literatūroje. Minėtas autorius išskyrė keturis pagrindinius veiksnius: išankstinis pasiruošimas, arba ankstyvas įsikūrimas (angl. *early establishment*), socialinis buvimas (angl. *social presence*), socialinė sanglauda (angl. *social cohesion*) ir instruktoriaus (mokytojo) vaidmuo. Stephensonas (2019) pateikia rekomendacijų, kaip skatinti bendruomeniškumą nuotolinio mokymo procese, remdamasis keturiais apibendrintais veiksniais (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Rekomendacijos, kaip skatinti bendruomeniškumo jausmą (pagal Stephensoną)

Išankstinis pasiruošimas	Socialinis buvimas	Socialinė sanglauda	Instruktoriaus / pedagogo vaidmuo
Jei įmanoma, kurso pradžioje turėtų būti surengtas studentų susitikimas akis į akį.	Studentai visada turėtų būti skatinami ir motyvuojami dalyvauti ir išsakyti savo nuomonę.	Grupės ir klasės turėtų būti mažos, jei tai įmanoma.	Labai svarbu, kad įstaigos padėtų instruktoriams / mokytojams mokytis ir tobulinti IT kompetencijas.
Reikėtų puoselėti atviro bendravimo ir bendradarbiavimo atmosferą.	Veikla turėtų būti sukurta taip, kad skatintų sužinoti vieniems apie kitų idėjas ir įsitikinimus.	Kursas turėtų būti sudarytas taip, kad būtų skatinamas dažnas besimokančiųjų bendravimas, o forumų naudojimas yra vienas iš veiksmingų būdų tai padaryti, ypač jei studentams paskiriami vaidmenys.	Jei įmanoma, mokytojai, kurie yra entuziastingi, energingi ir kompetentingi IT technologijų vartotojai, turėtų būti parinkti mokytis nuotoliniu būdu.
Studentai turėtų turėti galimybę susipažinti su kitais ir pasidalyti asmenine informacija per neformalius susitikimus (angl. <i>ice-braker</i>).	Tokie socialiniai tinklai kaip „Facebook“ ar „Twitter“ gali būti įtraukti į mokymo programas, kad būtų lengviau dalyvauti socialiniame gyvenime.		Dėstytojai turi aktyviai dalyvauti kurdami bendruomeniškumo jausmą, modeliudami norimą elgesį, skatindami dalyvavimą ir bendravimą ir parinkdami besimokantiesiems skirtas užduotis.

Atlikęs literatūros analizę, susipažinęs su mokslininkų taikomais bendruomeniškumo jausmo skatinimo būdais ir strategijomis, autorius sudarė holistinį bendruomeniškumo jausmo skatinimo modelį, kuris apima keturias dalis (aspektus) (2 pav.): „pasirengimas“, „studentas – turinys“ (ST), „studentas – studentas“ (SS), „pedagogas – studentas“ (PS) .

2 pav. Bendruomeniškumo jausmo skatinimo modelis (sudaryta autoriaus)

Pasirengimo būtinumas aiškinamas tuo, kad ne kiekvienas pedagogas turi tinkamų kompetencijų skatinti bendruomeniškumo jausmui, ypač kai tai atliekama nuotoliniu būdu, tad būtina pedagogų atranka, mokymas ir praktinis rengimas taikyti bendruomeniškumo žadinimo aspektus. „Studentas – turinys“ (ST) sudarytas iš dviejų elementų: ST1 – mokymosi kliūtims pašalinti vykdomas mokymas, kaip naudotis nuotolinio mokymo technologijomis, ST2 – studentas turi patirti mokymosi džiaugsmą, todėl pirmosios užduotys turi būti lengvos ir be formalaus vertinimo (naudojamas formuojamasis vertinimas). Sudedamoji bendruomeniškumo jausmo skatinimo modelio dalį „studentas – studentas“ (SS) sudaro aštuoni elementai: SS1 – kontaktinių interakcijų sukūrimas prieš mokymo procesą (gyvas bendravimas), SS2 – prisistatymai (vienas kito pažinimas), SS3 – personalizacija (nuotraukų įkėlimas, kreipimasis vardu), SS4 – bendradarbiavimo grupės projektai (dirbti kaip komandai, pedagogas turi protingai remti projektą), SS5 – asmeninės patirties rodymas (neprivaloma, tik norint), SS6 – visos klasės diskusijos internetu (mokosi vienas iš kito, reflektuoja, aktyvus darbas su turiniu padeda išmokti), SS7 – neformalaus bendravimo tarp besimokančiųjų skatinimas, SS8 – keitimasis ištekliais (vienas svarbiausių aspektų). Paskutinį, ketvirtąjį, aspektą „pedagogas – studentas“ (PS) sudaro septyni elementai: PS1 – elgesio ir etiketo taisyklių sudarymas ir paskelbimas, PS2 – šiltas ir svingingas bendravimas su studentais, PS3 – socialinis buvimas su studentais (turi jausti mokytojo buvimą, įsitraukimą), PS4 – pedagogo dėmesys studentui, PS5 – padaršinimas, PS6 – pagalba, PS7 – grįžtamojo ryšio suteikimas.

Apibendrinus sudarytą modelį galima teigti, kad pedagogas, ruošdamasis

nuotoliniam mokymui, turi peržiūrėti bendruomeniškumo jausmo skatinimo modelį, pasirinkti aktualius aspektus ir juos įgyvendinti planuodamas, organizuodamas ir vykdydamas mokymą. Dažnu atveju visų bendruomeniškumo jausmo skatinimo aspektų nepavyks įgyvendinti dėl įvairių priežasčių. Pedagogas turi nepamiršti tikslo, dėl ko jis įtraukia šiuos veiksnius į ugdymo procesą.

Išvados

1. Atlikus literatūros analizę, galima teigti, kad vykdydami ugdymą nuotoliniu būdu ir siekdami skatinti bendruomeniškumo jausmą, pedagogai turi remtis konstruktyvistine mokymo(-si) teorija, o studentai būti aktyviai įtraukti į žinių konstravimą bendradarbiaudami tarpusavyje (Harasim, 2017). Lee ir Tsai (2010) TPCK-W modelis leidžia daryti išvadas, kad, atsiradus poreikiui staiga pradėti organizuoti mokymą nuotoliniu būdu, pedagogai susidūrė su naujomis realijomis ir galėjo pamatyti savo žinių spragas (angl. *knowledge gaps*). Spragos išryškėjo, kai mokymo turinį reikėjo pritaikyti nuotoliniam mokymui, išmokti tinkamai naudoti internetinius įrankius (angl. *web tools*) ir kitaip, nei buvo įprasta, konstruoti mokymo procesą. Pedagogui reikia didaktikos žinių, orientuotų į žiniatinklio (interneto) naudojimą (*Web-Pedagogical Knowledge*), dalyko metodinių žinių, susijusių su žiniatinkliu, ir paties dalyko turinio pritaikymo prie žiniatinklio (interneto) (*Web-Content Knowledge*) žinių bei kompetencijų. Rengiant pedagogus mokymo procese taikyti žiniatinklį, reikėtų atsižvelgti į patyrusių pedagogų turimą patirtį ir jaunųjų pedagogų imlumą technologijoms. Siekdami suprasti bendruomeniškumo jausmo skatinimo nuotolinio mokymo metu veiksnus, turime nagrinėti didaktinio žinių pritaikymo žiniatinklyje (*Web-Pedagogical Knowledge*) galimybes.

2. Mokslininkų atlikti tyrimai atskleidė, kad pagrindiniai bendruomeniškumo jausmą skatinantys didaktiniai (metodiniai) aspektai yra šie: pradinio ryšio užmezgimo skatinimas, prisisatymai, grupiniai projektai (darbas grupėmis), visos klasės diskusijos internete ir keitimasis ištekliais, informacija, tarpusavio bendradarbiavimas, įvairių komunikacijos būdų pateikimas, grupės sąveikos ir dalyvavimo stebėjimas ir skatinimas, socialiai sukonstruota priklausomybė vienas nuo kito (socialiai sukonstruota prasmė), padrašinimas ir pagalba (Haythornthwaite, Kazmer, Robins & Shoemaker, 2000; Shackelford & Maxwell, 2012).

3. Autoriaus pateiktas bendruomeniškumo jausmo skatinimo modelis, kurį sudaro keturi aspektai: „pasirengimas“, „studentas – turinys“ (ST), „studentas – studentas“ (SS), „pedagogas – studentas“ (PS). Tikėtina, kad tinkamai taikomas modelis nuotolinio mokymo metu padės pagerinti studentų mokymosi rezultatus ir didins pasitenkinimą ugdymo procesu. Svarbiausias iš visų aspektų yra pasirengimas, nes be tinkamo pasirengimo negalimas ir bendruomeniškumo jausmo skatinimas.

Literatūra

Aldama, F. L. (2018). Looking back to the future of education. *Pmla*, 133(3), 667–672. <https://doi.org/10.1632/pmla.2018.133.3.667>

Anderson, T., Craner, J., Eddy, P., Misanchuk, M., & Smith, C. L. (2001). *Collaboration abstract: This paper presents strategies and rationales for implementing certain instructional techniques to move a.*

Boling, E. C., Hough, M., Krinsky, H., Saleem, H., & Stevens, M. (2012). Cutting the distance in distance education: Perspectives on what promotes positive, online learning experiences. *Internet and Higher Education*, 15(2), 118–126. <https://doi.org/10.1016/j.iheduc.2011.11.006>

Bower, B. L., & Hardy, K. P. (2004). From correspondence to cyberspace: Changes and challenges in distance education. *New Directions for Community Colleges*, 2004(128), 5–12. <https://doi.org/10.1002/cc.169>

Brevik, L. M., Gudmundsdottir, G. B., Lund, A., & Strømme, T. A. (2019). Transformative agency in teacher education: Fostering professional digital competence. *Teaching and Teacher Education*, 86. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2019.07.005>

Česūnas, L. (2015). *Padalinių valdymo procedūros*. Retrieved from [https://kam.lt/download/57059/padalinių valdymo procedūros.pdf](https://kam.lt/download/57059/padaliniu_valdymo_proceduros.pdf)

Desai, M., Hart, J., & Richards, T. (2009). An IT Manager's View on E-Mail and Internet Policies and Procedures. *Journal of Instructional Psychology*, 36(4), 319–322.

Fu, Q. K., & Hwang, G. J. (2018). Trends in mobile technology-supported collaborative learning: A systematic review of journal publications from 2007 to 2016. *Computers and Education*, 119, 129–143. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2018.01.004>

Harasim, L. (2017). Learning Theory and Online Technologies. *In Learning Theory and Online Technologies*. <https://doi.org/10.4324/9781315716831>

Haythornthwaite, C., Kazmer, M. M., Robins, J., & Shoemaker, S. (2000). Community development among distance learners: Temporal and technological dimensions. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 6(1). <https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2000.tb00114.x>

Ignatova 12, N., & Kubilinskiene, S. (2018). *Ict-Based Learning Personalization Affordance Based on the Itec Project Experience in Lithuania*. (February), 2010–2014. Retrieved from http://constructionism2014.ifs.tuwien.ac.at/papers/2.7_4-8587.pdf

Informacinių technologijų naudojimas namų ūkiuose. (2017). Retrieved April 17, 2020, from *Informacinių technologijų naudojimas namų ūkiuose*, website: <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=5284561>

Koehler, M. J., Mishra, P., & Cain, W. (2013). What is technological pedagogical content knowledge (TPACK)? *Journal of Education*, 193(3), 13–19.

<https://doi.org/10.1177/002205741319300303>

Kondratavičienė, R. (2019). *Nuotolinio mokymosi galimybės studentų žinių įsisavinimui*. 121–123.

Kuo, Y., Walker, A. E., Belland, B. R., & Schroder, K. E. E. (2013). A predictive study of student satisfaction in online education programs | Kuo | The International Review of Research in Open and Distributed Learning. *The International Review of Research in Open and Distance Learning*, 14(1). Retrieved from <http://www.irrodl.org/index.php/irrodl/article/view/1338/2416>

Lee, M. H., & Tsai, C. C. (2010). Exploring teachers' perceived self-efficacy and technological pedagogical content knowledge with respect to educational use of the world wide web. *Instructional Science*, 38(1), 1–21. <https://doi.org/10.1007/s11251-008-9075-4>

Luo, N., Zhang, M., & Qi, D. (2017). Effects of different interactions on students' sense of community in e-learning environment. *Computers and Education*, 115, 153–160. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2017.08.006>

McMillan, D. W., & Chavis, D. M. (1986). Sense of community: A definition and theory. *Journal of Community Psychology*, 14(1), 6–23. [https://doi.org/10.1002/1520-6629\(198601\)14:1<6::AID-JCOP2290140103>3.0.CO;2-I](https://doi.org/10.1002/1520-6629(198601)14:1<6::AID-JCOP2290140103>3.0.CO;2-I)

Mishra, P., & Koehler, M. J. (2008). Introducing Technological Pedagogical Content Knowledge. Paper Presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, 1–16. <https://doi.org/10.1353/not.2004.0145>

Moore, M. G., & Kearsley, G. (2012). *Distance education: A systems view of online learning*. Belmont, CA: Wadsworth Cengage Learning. Moore.

Rovai, A. P. (2002). Development of an instrument to measure classroom community. *Internet and Higher Education*, 5(3), 197–211. [https://doi.org/10.1016/S1096-7516\(02\)00102-1](https://doi.org/10.1016/S1096-7516(02)00102-1)

Sadler, I. (2013). The role of self-confidence in learning to teach in higher education. *Innovations in Education and Teaching International*, 50(2), 157–166. <https://doi.org/10.1080/14703297.2012.760777>

Shackelford, J. L., & Maxwell, M. (2012). Sense of community in graduate online education: Contribution of learner to learner interaction. *International Review of Research in Open and Distance Learning*, 13(4), 228–249. <https://doi.org/10.19173/irrodl.v13i4.1339>

Shulman, L. S. (2019). Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Profesorado*, 23(3), 269–295. <https://doi.org/10.30827/profesorado.v23i3.11230>

ŠMM. (2018). „Mokytojas – prestižinė profesija iki 2025 metų“ 20+ priemonių planas. Retrieved from https://www.smm.lt/uploads/documents/naujienos/mokytojas_prestizine_profesija20180227-ppt-4.pdf

Stephenson, S. (2019). Creating a sense of community in distance education. *International Journal of Academic Research in Education*, 5(December), 1–8. <https://doi.org/10.17985/ijare.524225>

Trespalacios, J., & Perkins, R. (2016). Sense of community, perceived

learning, and achievement relationships in an online graduate course. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 17(3), 31–49. <https://doi.org/10.17718/tojde.12984>

Zhang, S., Liu, Q., & Cai, Z. (2019). Exploring primary school teachers' technological pedagogical content knowledge (TPACK) in online collaborative discourse: An epistemic network analysis. *British Journal of Educational Technology*, 50(6), 3437–3455. <https://doi.org/10.1111/bjet.12751>

Žibėnienė, G., & Barkauskaitė, M. (2014). *Būsimų mokytojų – pirmo kurso studentų – kokybiškų studijų vizija*. 113(1), 58–75.

A MODEL FOR PROMOTING THE SENSE OF COMMUNITY IN DISTANCE LEARNING

Laurynas Česūnas

General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania

The topic and content of the article are relevant and important not only in distance learning but also in traditional/contact teaching. However, the Decision No. V-357 of March 2020 on COVID-19 (coronavirus) management measures of the State-level Emergency Operations Manager and Minister of Health Aurelijus Veryga has made distance learning activities the most relevant. Educational institutions were required to prepare for remote educational process in 2 weeks, i.e. from 16 to 27 March 2020.

The new circumstances presuppose that the educational process will change fundamentally and instructors and lecturers will have to adapt to the distance learning in order to create conditions for servicemen to achieve their progress. It is probable that the transition to a distance learning model or a mixed one, when contact and distance education will be combined, in the long run will create favorable conditions for the improvement of computer literacy competencies of the staff, cadets, servicemen and/or course participants at General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania.

When organizing the educational process, instructors and lecturers strive for cadets to achieve teaching goals and objectives the way they do in a contact way in classes or outdoors. When the educational process is remote, it is necessary to rethink and apply other educational methodologies, and, therefore, the role of educators must also change (Desai, Hart and Richards, 2009; Ignatova and Kubilinskienė, 2018; Mishra and Koehler, 2008; Shulman, 2019).

The teaching paradigm must be changed to the learning paradigm and tasks must be reviewed and redesigned to respond to the paradigm shift. Curriculum developers must not forget that learning occurs only in collaboration among the teacher, instructor and cadet. It is also important to keep in mind the horizontal relationships among learners (Boling, Hough, Krinsky, Saleem, & Stevens, 2012). Successful learning outcomes are influenced by various aspects, such as a desire to learn (motivation), involvement in practical activities, practical application of knowledge, feedback, reflections, and partnership (Race, 2015; Sadler, 2013), therefore, distance learning provides more opportunities for the educator - the content creator - because it allows the use of additional didactic/methodological competencies (Aldama, 2018; Boling et al., 2012; Bower and Hardy, 2004; Brevik, Gudmundsdottir, Lund and Strømme, 2019; Koehler, Mishra, & Cain, 2013; Mishra & Koehler, 2008).

It is very important for teachers and instructors to make cadets feel a sense of community through distance learning. A sudden ban on lectures and classroom exercises and the introduction of quarantine necessitated the development of a training process that provided an experience very close to that prior to the lockdown. Ensuring a sense of community through distance learning creates preconditions for learner retention/inclusion, increased learning outcomes and satisfaction with the learning process (Anderson, Craner, Eddy, Misanchuk, Smith, 2001; Kuo, Walker, Belland and Schroder, 2013; Trespalacios and Perkins, 2016). Researchers have revealed that the didactic/methodological aspects that promote a sense of community are as follows: encouraging initial communication, presentations, group projects (group work), online class discussions, exchange of resources/information, collaboration, presentation of different ways of communication, group interactions and observation, promotion of participation and socially constructed interdependence (socially constructed meaning), encouragement, and assistance (Haythornthwaite, Kazmer, Robins, & Shoemaker, 2000; Shackelford and Maxwell, 2012).

Pedagogical idea and innovation: to integrate didactic/methodological aspects into distance learning focusing on the promotion of the sense of community.

Research question: what didactic/methodological aspects does a lecturer/instructor have to integrate into the distance learning to promote the emergence of the sense of community?

The aim of the research is to create a model that promotes the sense of community.

The object of the research is the promotion of the sense of community.

Research tasks:

1. To single out the challenges educators face in distance learning;
2. To define the aspects of the sense of community;
3. To develop a model for promoting the sense of community.

AUTORIAUS LYDRAŠTIS

Autoriaus vardas, pavardė: Laurynas Česūnas

Mokslo laipsnis ir vardas: magistras, humanitariniai mokslai

Darbo vieta ir pareigos: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos
Lyderystės ir metodinio rengimo centro vyr. metodininkas

Autoriaus mokslinių interesų sritys: edukologija, andragogika, karių mokymo metodika, pažangūs mokymo metodai, šaudymo iš pistoleto metodikos

Telefonas ir el. pašto adresas: laurynas.cesunas@mil.lt

AUTHOR'S COVER LETTER

Author's name and surname: Laurynas Česūnas

Academic degree and name: Master of Public Security and Defence

Workplace and position: General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania, Leadership and Methodological Development Centre, Senior Methodologist

Author's research interests: educational science, andragogy, military training methodology, advanced training methods, pistol shooting techniques.

Telephone and e-mail address: laurynas.cesunas@mil.lt